

Mytko Antonina. Lustration in Ukraine: Conflicts, Achievements and Prospects. The article deals with implementation in Ukraine legislation and implementation of measures to clean up government. Examples of cleaning and local authorities in Central and Eastern Europe. Among the reasons mentioned lustration include criminal acts committed by individuals during the totalitarian regimes; links with the KGB or its equivalent in other countries; official work on the repressive apparatus or a freelance agent; relatively officials who have valuable property without sufficient income and others. Highlight lustration several main types: public, economic and political. It is noted that today in Ukraine used public view lustration. Defined legal problems of Ukraine on lustration considered threats that may arise from the imperfection of the legal framework. An argument of experts and specialists on the achievements of Ukrainian state power and cleaned and unsolved problems.

Key words: lustration, cleaning power, conflict, state.

Мытко Антонина. Люстрация в Украине: коллизии, достижения и перспективы. В статье речь идет о внедрении в Украине законодательства и проведении мероприятий по очистке власти. Рассмотрены примеры очистки органов власти и местного самоуправления в Центральной и Восточной Европе. Среди причин люстрации названы следующие: уголовные деяния, совершенные лицами во время тоталитарных режимов; связях с КГБ или его аналогом в других странах; официальная работа на репрессивный аппарат или в качестве внештатного агента; наличие ценного имущества без достаточных доходов и др. Выделены несколько основных видов люстрации: государственная, экономическая и политическая. Отмечено, что на сегодня в Украине применяется государственный вид люстрации. Определены коллизии в законодательстве Украины относительно люстрации, рассмотрены угрозы, которые могут возникнуть от несовершенства нормативно-правовой базы. Приведены доводы экспертов и специалистов о достижениях украинского государства в очищении власти и нерешенных проблемах.

Ключевые слова: люстрация, очищение власти, коллизии, государство.

Стаття надійшла до редколегії
03.04.2017 р.

УДК 329(477):336.1

Ольга Нікогосян

Державне фінансування політичних партій України: за і проти

У статті проаналізовано проблеми державного фінансування політичних партій України. Обґрунтовано, що закон про державне фінансування українських політичних партій не розв'язує своє головне завдання – боротьбу з політичною корупцією. Партії продовжують фінансуватися від корумпованих політико-фінансових груп. Отже, державне фінансування стало не альтернативним, а паралельним джерелом доходу партії. Реальна фінансова діяльність партій, незважаючи на необхідність за неї звітувати, як і раніше перебуває в тіні. Українське суспільство поки ще не готове усвідомлено фінансувати діяльність політичних партій, яким не довіряє.

Ключові слова: політичні партії, державне фінансування, політична корупція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мета статті – проаналізувати всі за і проти державного фінансування політичних партій України. **Завдання:** з'ясувати, чи слід вводити державне фінансування політичних партій у країні зі слабкою економікою й нерозвиненою демократією; чи повинні українці утримувати політичні партії; чи мають право громадяни знати, як політичні партії витрачають їхні гроші; чи вдасться усунути або хоча б знизити залежність політичних партій від політико-фінансових груп.

8 жовтня 2015 р. Верховна Рада України прийняла історичний закон про державне фінансування політичних партій з 1 липня 2016 р. Історичний тому, що вперше в сучасній Україні фінансування політичних партій покласться на державу. Закон № 731-VIII отримав назву «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції». Вона декларує мету його авторів – боротьбу з політичною корупцією за рахунок зниження впливу тіньових коштів на політичні партії. Чи виконає закон свою місію?

© Нікогосян О., 2017

Прийняття цього закону – частина домашнього завдання України, яке обов'язкове для отримання безвізового режиму з ЄС. На думку одного з авторів закону Сергія Лещенка, кожному українцеві доведеться заплатити всього лише 80 копійок на місяць. Відповідно до норми закону щороку на фінансування партій у державному бюджеті буде виділятися дві сотих розміру мінімальної заробітної плати. Варто зазначити, що на момент прийняття закону мінімальна зарплата дорівнювала 1378 грн. З 1 січня 2017 р., як відомо, мінімальна заробітна плата в Україні дорівнює 3200 грн, тобто більше ніж удвічі.

На отримання держфінансування мають право розраховувати ті партії, які під час останніх виборів отримали не менше 2 % голосів виборців. Закон містить, здавалося б, багато корисних норм: про часткове відшкодування витрат політичних партій на передвиборну агітацію на парламентських виборах, про обмеження джерел фінансування партій, передвиборної агітації, обмеження розміру річного внеску на підтримку партії від однієї особи. Так, юридична особа може підтримати партію внеском не вище 800 розмірів мінімальної зарплати, а фізична – не вище 400 розмірів мінімальної зарплати.

Відтепер партії повинні звітувати про своє майно, доходи та витрати, тобто про всю свою фінансову діяльність.

2017 р. з урахуванням підвищення мінімальної заробітної плати для фінансування політичних партій з державного бюджету виділять 398,1 млн грн (2016 р. – 160 млн). Радикальна партія Олега Ляшка отримає 38,2 млн грн, Опозиційний блок – 48,4 млн, Народний фронт – 113,7 млн, «Самопоміч» – 56,3, Блок Петра Порошенка – 112,1, «Батьківщина» – 29,1 [1].

Роздуми про ефективність закону актуалізують такі питання:

1. Чи слід вводити державне фінансування політичних партій у країні зі слабкою економікою й нерозвиненою демократією? Якщо звернутися до зарубіжного досвіду, то з'ясуємо, що державне фінансування характерне не тільки для економічно сильних країн, таких як США, Німеччина, Франція, Бельгія, Італія, Чехія, Японія, Швеція, Іспанія, Чехія, а й у низці африканських країн. До слова, уперше державне фінансування було введено в Уругвай в 1928 р.

Основні джерела фінансування політичних партій у різних пропорціях, залежно від законів конкретної країни, – це членські внески, державне фінансування, спонсорство, доходи від комерційної діяльності.

Досі українські партії фінансувалися передовсім за рахунок пожертвувань. Саме це ставить політичні партії в залежність від своїх спонсорів, а значить, породжує й підживлює політичну корупцію. Адже відпрацьовувати фінансову допомогу доводиться за рахунок бюджетних коштів, які завдяки «потрібним» законам, що пролобіювали «вдячні» партії, виявляються в гаманцях партійних благодійників. Новий закон спрямований на усунення політичної корупції.

Однак досить часто українська ситуація не вкладається в рамки зарубіжного досвіду. Так, наприклад, уже зрозуміло, що виділеного фінансування для статутної діяльності українських партій, які звикли до багатомільйонних доларових вливань, явно недостатньо. І для них це всього лише незначний, але приємний «бонус» від громадян. Отже результатом дії закону є, з одного боку, збереження політичної корупції, з іншого – марна витрата державних коштів. Те, що партії не планують існувати за рахунок державного фінансування, підтверджує той факт, що, наприклад, Опозиційний блок відмовився 2016 р. від коштів у розмірі 42 млн 840 тис. грн, мотивуючи це турботою про пенсіонерів [2]. Як не провести аналогії з марксистсько-ленінською партією Німеччини, яка також відмовляється від державного фінансування.

І справді, може краще витратити ці гроші на пенсіонерів та інших громадян України, які потребують допомоги, якщо політичні партії не збираються відмовлятися від інших джерел фінансування, як їм наказано законом?

2. Чи повинні українці утримувати політичні партії, якщо це суперечить їхнім бажанням? В одній із наших статей ми вже писали про те, що цей закон не відображає настроїв українців [3]. Згідно з опитуванням, проведеним соціологічною службою Центру Разумкова, результати якого було опубліковано у вересні 2015 р., переважна більшість українських громадян проти того, щоб фінансувати політичні партії, які пройшли до Верховної Ради на останніх виборах 2014-го. Так, 77,2 % опитаних у травні 2015 р. відповіли, що не готові фінансово підтримувати політичні партії, 10,5 % сказали, що готові, а 12,3 % – не змогли відповісти [4].

Більшість українців не є членами політичних партій. За даними Соціологічної групи «Рейтинг», членами політичних партій є всього лише 2 % українців [5].

Як відомо, один зі способів створення сучасної масової політичної партії – це ініціатива громадських організацій, що представляють інтереси будь-яких соціальних груп. Відбувається, це, зазвичай, реорганізацією громадської організації в політичну партію.

Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» (ст. 10) політичну партію створює група громадян України в складі не менш як 100 осіб [6]. Тобто 100 ініціативних громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку (це може бути громадська організація) створюють партію для вираження своїх інтересів і беруть участь у виборах та інших політичних заходах (ст. 2). Так у теорії та в Законі. На практиці українського партійного будівництва все трохи інакше. Зазвичай, ініціаторами чергового політичного проекту під вибори стають не прості громадяни, а представники політико-фінансових груп і політичної еліти, що переслідують не суспільні, а власні інтереси. З огляду на низький рівень підтримки партій з боку громадян, деякі норми законодавства виконують тільки на папері. Наприклад, норма про те, що рішення установчого з'їзду про створення політичної партії має бути підтримано підписами не менше 10 тис. громадян із різних областей України (ст. 10).

Немає бажання, тому що немає довіри. Звідси таке питання.

3. Чи повинні українці підтримувати фінансово партійну систему, якій не довіряють? У листопаді 2016 р. 77 % опитаних українців висловили недовіру політичним партіям [7]. А якщо парламентська партія повністю втратила отриману на виборах чималу довіру виборців? Чи варто витрачати державні кошти на таку партію щорічно? Ідеться про партію «Народний фронт», яка, за іронією долі, маючи сьогодні фактично нульовий рейтинг, отримує найбільший обсяг державного фінансування. Так, за результатами соціологічного опитування, проведеного Центром «Софія» в листопаді 2016 р., за «Народний фронт» готові проголосувати менше половини відсотка виборців [8].

80 депутатів (такий чисельний склад фракції Народного фронту), які втратили довіру виборців, беруть участь в ухваленні державно-політичних рішень.

Утратила довіру і вся Верховна Рада загалом. Їй не довіряє 82,1 % опитаних українців (за результатами дослідження КМІС, яке було проведено в грудні 2016 р.) [9]. І причин цьому чимало. Наприклад, незабутнє враження на українців справили електронні декларації народних обранців.

Важливим фактором є те, що правляча коаліція не має 226 голосів. Це підтверджують такі факти, як відмова Голови Верховної Ради озвучити список коаліції, доповнення голосів коаліції голосами депутатів з інших фракцій та позафракційних, випадками кнопкаводства тощо. Чи достатньо таких причин для проведення дострокових парламентських виборів?

З юридичного погляду, ні. Конституція України чітко не встановлює регламент роботи й функції коаліції. Стаття 82 Конституції вказує тільки на те, що «Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції Президентові України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України» [10]. Регламент Верховної Ради України також не дає відповіді на це питання.

З морального погляду, так. Прикладом торжества моралі в політиці слугують країни з усталеними демократичними традиціями, які спонукають політиків пам'ятати про свою політичну відповідальність. Дві показові за останній час ситуації. У серпні 2016 р. у Швеції Міністр освіти Аїда Хаджіаліч пішла у відставку після того, як поліція зупинила її за кермом з підвищеним умістом алкоголю в крові [11]. У березні 2017 р. глава МВС Франції Брюно ле Ру пішов у відставку через корупційний скандал. Міністра запідозрили в тому, що він забезпечив своїм дочкам добре оплачувану роботу в парламенті. Свою вину він не визнав, але у відставку пішов, «щоб не підривати роботу уряду» [12]. І таких прикладів моральної поведінки західних політиків багато. Вітчизняні політики переносять будь-які подібні підозри «мужньо» і, зазвичай, за своїм бажанням у відставку не йдуть.

З політологічного погляду, так. Криза легітимності влади призводить до політичної нестабільності. Підвищення рівня апатії в українському суспільстві не повинно заспокоювати владу. Як стверджують соціологи, і перед першим, і перед другим Майданом рівень протестних настроїв серед українців був невисоким. Для революції достатньо якоїсь події, яка сколихне суспільство [13].

4. Чи мають право громадяни знати, як політичні партії витрачають їхні гроші? Відповідно до закону партії отримали державне фінансування на свою статутну діяльність, не пов'язану «з їхньою участю у виборах народних депутатів, виборах Президента України й місцевих виборах, а також відшкодовуються витрати політичних партій, пов'язані з фінансуванням їхньої передвиборної агітації

під час чергових та позачергових виборів народних депутатів України». Однак у вітчизняному законодавстві немає визначення поняття *статутна діяльність*, що дає змогу партіям розуміти цей процес по-своєму.

З прийняттям Закону очікувалося, що партії будуть витратити гроші на роботу з електоратом: на розвиток регіональних осередків, організацію громадських приймалень, зустрічі з виборцями, інформаційно-аналітичну роботу тощо. Однак, судячи з фінансових звітів за 2016 р., партії витрачали гроші на політичну рекламу, оренду приміщень та придбання майна. Так, на політичну рекламу: витрати БПП становили 18,8 млн грн, «Народний фронт» витратив близько 70 % отриманих коштів [14]. Як вважає Олексій Кошель, директор Комітету виборців України: «Кожна друга гривня платників податків була витрачена партіями не на розвиток, а на власну рекламу. Це схоже на ситуацію, коли батьки дають дитині гроші на гарячий обід, а кошти йдуть на комп'ютерні ігри; не на розвиток, а фактично на вітер» [14].

Оптимізму тих, хто вважає, що відтепер суспільство отримає прозорість партійних бюджетів, не поділяємо. Завжди знайдуться шляхи для того, щоб партії продовжували використовувати тіньові кошти таємничих спонсорів. Саме цим можна пояснити мінімізацію відповідальності за неправдиві відомості в останній редакції закону. За це доведеться заплатити лише штраф розміром 2800 грн.

5. Чи вдасться усунути або хоча б знизити залежність політичних партій від політико-фінансових груп, ураховуючи, що створені ці партії (точніше буде називати їх кон'юнктурними політичними проектами) цими самими групами? Сам автор закону С. Лещенко оцінив низько ступінь його виконання: «Головна мета була зруйнувати зв'язок олігархії з політикою і дати партіям альтернативне джерело існування в обмін на їх прозорість. На сьогодні закон виконується не просто неефективно, а часто зловживаючи довірою громадян. Це виливається в те, що гроші, які партії отримують з бюджету, стали просто додатковим фондом нарівні з грошима від олігархів і з українських корупційних схем» [15]. Також Народний депутат України відзначає самоусунення НАПК від функції контролю за партійними фінансами, унаслідок чого дискредитується ідея, заснована на європейському досвіді.

Висновки. Закон про державне фінансування вітчизняних політичних партій своє головне завдання, боротьбу з політичною корупцією, не вирішує. Партії продовжують отримувати фінансування від корумпованих політико-фінансових груп. Отже, державне фінансування стало не альтернативним, а паралельним джерелом доходу партій. Реальна фінансова діяльність партій, незважаючи на потребу за неї звітувати, як і раніше перебуває в тіні. Українське суспільство поки що не готове усвідомлено фінансувати діяльність політичних партій, яким не довіряє.

Навряд чи корумповане суспільство може розраховувати на усунення політичної корупції. Адже партії – це всього лише віддзеркалення самого суспільства.

Джерела та література

1. БПП и Народный фронт получают наибольшее финансирование от государства [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mignews.com.ua/politics/16674731.html>
2. НАЗК розділило 391 мільйон між партіями [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/08/31/7119232/>
3. Нікогосян О. О. Політичні партії як формальний інститут демократії в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Нікогосян // Сучасне суспільство. – 2016. – Вип. 1. – С. 109–117. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2016_1_12
4. Украинцы не готовы финансово поддерживать политические партии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vkurse.ua/politics/ne-gotovy-finansovo-podderzhivat-politicheskie-partii.html>
5. Членами политических партий являются только 2 % украинцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://vybor.ua/news/chlenami_politicheskikh_partiy_yavlyayutsya_tolko_2_ukraincev.html
6. Про політичні партії в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012365.html
7. Социологи сказали, кому больше всего доверяют украинцы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://gazeta.ua/ru/articles/politics/_sociologi-skazali-komu-bolshe-vsego-doverayut-ukraincy/736640
8. Рейтинг «Народного фронта» достиг рекордного минимума [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://podrobnosti.ua/2145579-rejting-narodnogo-fronta-dostig-rekordnogo-minimuma.html>
9. Верховная Рада возглавила рейтинг недоверия украинцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zn.ua/UKRAINE/verhovnaya-rada-vozglavila-rejting-nedoveriya-ukraincev-237708_.html

10. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/page>
11. Шведский министр ушла в отставку, так как села за руль нетрезвой [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vlasti.net/news/244719>
12. Глава МВД Франции ушел в отставку из-за скандала [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vlasti.net/news/257714>
13. Мирного Майдану не буде: соціолог дала оцінку протестним настроям в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nnovosti.info/news/mirnogo_majdanu_ne_bude_sotsiolog_dala_otsinku_protestnim_nastrojam_v_ukrajini-13486.html
14. Партийное золото: на что политики потратили миллионы налогоплательщиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://u-news.com.ua/41381-partiynoe-zoloto-na-chto-politiki-potratili-milliony-nalogoplatelshchikov.html>
15. Финансирование партий: порвать с олигархами и залезть в карманы украинцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://minprom.com.ua/digest/226535.html>

Nikohosian Olga. Public Funding Political Parties of Ukraine: Pros and Cons. The article analyzes the problems of state financing of Ukrainian political parties. It is substantiated that the Law on State Financing of Ukrainian Political Parties does not solve its main task. It is the fight against political corruption. The parties continue to receive financing from corrupt politico-financial groups. Thus, state financing has become not an alternative source, but a parallel source of income for the party. The real financial activity of the parties, despite the need to report for it, is still in the shadows. Ukrainian society is not yet ready to consciously finance the activities of political parties that are not trusted.

Key words: political parties, public financing, political corruption.

Никогосян Ольга. Государственное финансирование политических партий Украины: за и против. В статье анализируются проблемы государственного финансирования политических партий Украины. Обосновывается, что Закон о государственном финансировании украинских политических партий свою главную задачу, борьбу с политической коррупцией, не решает. Партии продолжают финансироваться от коррумпированных политико-финансовых групп. Таким образом, государственное финансирование стало не альтернативным, а параллельным источником дохода партии. Реальная финансовая деятельность партий, несмотря на необходимость за нее отчитываться, по-прежнему находится в тени. Украинское общество пока еще не готово осознанно финансировать деятельность политических партий, которым не доверяют.

Ключевые слова: политические партии, государственное финансирование, политическая коррупция.

Стаття надійшла до редколегії
28.11.2016 р.

УДК 323.172:061.1ЄС(4)

Oleksandr Novak

The New Forms of Government in the Context of Decentralization Processes

The components of the decentralization process are reviewed. On the example of the EU Member States is demonstrated that the leading form of government is a decentralized unitary state. Indicated that modern concepts of decentralization include such a form of government as “regionated state”. The necessity of the balance between centralization and decentralization of power, the use of different types and forms of decentralization, taking into account the unique economic, social, political, cultural and historical features and conditions of the respective stages of development are reasoned. The need for a fundamental study of international experience of establishing and developing new forms of government is updated by the current situation in Donetsk and Lugansk regions.

Key words: state system, unitarianism, federalism, decentralization, deconcentration.

The purpose of the article. The terminological phrase “regionated unitary state” (as a “decentralized unitary state”) has not yet become widely used in Ukrainian scientific and practical circulation. Moreover, even today there are no studies on this subject by domestic scientists. Of course, this situation is not normal,